

УДК 821.163.2-31.09

Елизабета ШЕЛЕВА

Филолошки факултет „Блаже Конески“
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
elizabetha.seleva@flf.ukim.edu.mk

СПОРЕДБЕНО ТОЛКУВАЊЕ НА РОМАНИТЕ ОД ГЕОРГИ ГОСПОДИНОВ¹

Elizabeta SHELEVA

Blaže Koneski Faculty of Philology
Ss. Cyril and Methodius University in Skopje
elizabetha.seleva@flf.ukim.edu.mk

COMPARATIVE INTERPRETATION OF GEORGI GOSPODINOV'S NOVELS

„Нештата, кои мене ме интересираат немаат
тежина. Минатото, тагата, литературата“
- Георги Господинов

Георги Господинов остварува редок и продлабочен контакт со македонскиот книжевен простор. Неговото прво, експерименталниот „Природен роман“, изворно објавено во 1999 г, набргу е преведено на

¹ Овој прилог претставува скратена верзија од интегралниот текст на Елизабета Шелева под наслов „Рецепцијата на Георги Господинов во Македонија“ објавен во Научна монографија: Бугарија - С. Македонија - Словенија: межкултурни дијалози во XXI век, ред. Людмил Димитров/Намита Субиото, Факултет по словенски филологий „Св. Климент Охридски“, Софија, Аз-буки, 2019, стр.75-90) (https://azbuki.bg/wp-content/uploads/2022/02/BUL_MAK_SLO.pdf). Редакцијата на сп. Славистички студии ја објавува оваа верзија од текстот за да им го приопшти на пошироката славистичка јавност.

македонски јазик и објавено во 2003 год (од страна на алтернативниот издавач „Темплум“), а во 2018 г. по барање на читателите, тоа го доживеа и своето второ издание (овојпат, кај издавачот „Или или“). На македонски јазик, кога станува збор за делата на Господинов, покрај тоа се достапни и: збирката раскази „И други приказни“, збирката песни „Балади и распади“ (во издание на „Блесок“), пригодниот блок песни, објавен на културниот портал „Окно“, потем романот „Физика на тагата“ (2015 г), како и збирката раскази „И се’ стана месечина“ (обете, повторно, во издание на „Или или“, во 2017 г), вклучително и книгата со ултра кратки прози „Сите наши тела“, заклучно со романот „Засолниште во времето“ (Или или, 2022 г), кој неодамна се закити со престижната Букерова награда (за книга, во превод на англиски јазик).

Роден во пресвртната и револуционерна 1968 год, на разминот меѓу две клучни, современо-историски епохи, Георги Господинов е подеднакво „квалификуван“ во исто време да биде (доверлив) сведок на старото, идилично време на социјализмот во Бугарија – како и на новиот, прозападен (**вестернизиран**) и пост-транзициски период на масовната култура, глобално влијателните медиуми, филмската индустрија, се’општиот потрошувачки урнебес на Европа, после падот на Берлинскиот ѕид.

Во овој прилог поопстојно ќе се задржиме на двата романи на Господинов, што ги дели временски период од 12 години („Природен роман“, објавен во 1999 год. и „Физика на тагата“, објавен во 2011 год.), обидувајќи се, при тоа, на пластичен начин, да го претставиме широкиот (творечки) регистар на овој несекојдневен и автентичен писател од соседство.

Доколку се суди според иновативната структура на композицијата, како и жанровската хибридноста на самото дело, тогаш, првиот роман на Господинов, наместо „природен“, како што стои во неговиот наслов, попрво ќе го наречеме експериментален, во најубава смисла на зборот.

Програмски експлицитното настојување на „**природноста**“, заедно со употребата на мувата како одбивен и презрен симбол на секојдневието – од една страна, упатува на далечните интертекстуални одгласи од поетиката на рускиот авангарден автор Данил Хармс (кој исто така е опчинет од црниот хумор на секојдневието и магијата на неретко апсурдните „случаи“ во него), додека, од друга страна, го открива поетичкиот идеал на Господинов за остварување на недостижниот „фасетен вид“ од 360 степени, својствен на окото на сеприсутната мува.

„Роман секојдневен како мувите. Единствено тие се моќни да го сврзат етерот со хтоничното царство на клозетот... На мувата во мојот

череп ѝ треба дупка“ (Господинов, 2003:112).

Нараторот (би сакал самиот да) е мува, телеобјектив со максимален, широкоаголен (но, не и епски) опфат на својата околина, стокмена како своевиден коктел од реални, вистински луѓе и нивните нарушени семејни и љубовни односи, премолчани приватни драми, духовити сеќавања (особено, оние, што се однесуваат на хронотопскиот рај на детството и неговите „седум години бездржавност“).

„Децата немаат татковина. Нивна татковина е детството. Затоа пак имаат татковци. А и којзнае колку имаат татковци. Татковците има одат на работа, ги нема... Седум години надвор од општеството. **Седум години на бездржавност.** Седум анархиски години“ (Господинов, 2003:144).

Имајќи ги предвид ваквите и слични сентенци, не можеме да се отргнеме од впечатокот, дека Господинов особено сугестивно (и дури носталгично) ја рехабилитира не само невиноста на детето (детството), туку и притаената, фројдовска „**нелагода (тескоба) во културата**“, што постепено ги разјадува најдобрите потенцијали и ја корумпира нашата индивидуална слобода...

Во ова непредвидливо, асоцијативно разиграно четиво, провејуваат и бескрајно допадливи и духовити расправи за медиумските икони на западната поп култура од 20 век, во кои исто така спаѓа урнебесниот лајт мотив на тоалетите, **клезетите**, јавните ВЦ-а – како оаза на пркосот и бунтот, особено во тоталитарните општества, „интимни клезетски револуции“, маестрално споени со „големите нужди на јазикот“ (Господинов, 2003:38).

Не можеме, а да не ги потцртаме брилијантно вклопените, **метатекстуални и метанаративни пасажи**, што ја откриваат дуалистички натопената филозофија на книжевноста:

„Има нешто сатанско во тоа, што остануваат зборови од луѓе, кои не се веќе меѓу живите. Не знам како останатите не го чувствуваат, но за мене тоа е вистински вампирizam. Во секој збор лежи мртовец. Дури морници ме полазуваат додека го пишувам ова. Зашто јас исто сум си направил добар ковчег со овој тефтер“ (Господинов, 2003:131).

И сето тоа, стегнато во мал роман, кој речиси одвај да преминува некои 100 страници (печатен) текст по својот обем! Отаде, можеби и не треба премногу да нè изненадува и чуди фактот, што, иако е прв, дебитантски роман, „Природен роман“ (објавен во 1999 год), во меѓувреме, стана најпреведуваниот (современ) бугарски роман и омилено четиво за пробирливата публика низ светот.

Самиот Господинов, во неколку наврати, отворено признава, дека

во „Природен роман“, сакал да создаде „роман на почетоци“ (во што ние, од своја страна, си дозволуваме да доловиме извесни допирни точки со донжуанскиот мит за љубовта, како низа/синцир од вечни почетоци), што, во основа, всушност, значи да го надгради наративниот и композициски престап, својствен на постмодернистичката поетика и предизвиците на нелинеарната нарација.

Од друга страна, хрватскиот писател Миленко Јерговиќ оправдано забележува, дека Господинов успешно го реанимира и вметнува моделот на усно раскажување - од друга страна, експлицитно тежнеејќи кон тоа, својот роман (особено, вториот) да го преобрази во **тотален роман**, (инклузивна) жанровска капсула, што во себе ги вградува и содржи секој (друг) род и жанр (како што, своевременно, еден Борхес и Маларме сонуваа за идеалот на апсолутната книга).

„Од сите балкански писатели, Господинов отиде најдалеку и најсмело во она, од кое се снебиваат не само хрватските, туку и босанските и српски писатели, за жал, заради своите провинциски комплекси, а тоа е живото рекреирање на книжевниот жанр и содржините според моделот на усните, бапски и улични приказни, скаски, празноверија... Само лошите писатели (а, за жал, нив ги има премногу) се срамуваат од сопствените животни околности и искуства“ (Јерговиќ, 2018).

Вториот роман на Господинов, објавен дури 12 години подоцна, во 2011 год., благодареејќи му (во извесна мера) и на својот интригантен наслов, „Физика на тагата“, одново успеа да предизвика голем одглас и бројни преводи по светот.

Овој роман се темели на присуството на два, спирално удвоени наративни текови, кои повремено интерферираат еден во друг: едниот, е приватната приказна за внукот и дедото од Бугарија, додека, другиот, универзално познатата **митолошка сторија** од антиката, поврзана со митот за Тезеј и чудовишниот лик на Минотаурот. Пресвртот, но и предизвикот, што при тоа го нуди Господинов се состои токму во демократската **урбанизација** на озлогласениот лик на Минотаурот, кој е прикажан како универзално присутен, замолчан и неосвестен лик, кој тлее во било кој, базично напуштен човек (напуштеник), потенцијално е содржан во секого од нас.

Имено, Господинов нуди провокативна ре-семантизација, генерализација и превреднување на Минотаурот низ призма на човековиот архетипски страв и тегоба, што произлегуваат од состојбата на напуштеност (сиракувањето): одејќи дури дотаму да тврди, дека и самата (или, целата) историја на човештвото, всушност, се состои од голема

„листа на напуштања“.

Извонредно вклопената епизода на историски првото „судење“ на Минотаурот (кое, патем, на интертекстуален план, неодоливо потсетува на поглавјето „Големиот Инквизитор“ од Ф.М. Достоевски) за првпат, му дава глас на пословично занемениот, безгласен и крајно осамен Минотаур, а, со тоа, и правото, конечно, да проговори, да ја искаже својата појдовна траума на напуштеноост (на бугарски, „изоставеност“). По читањето на овој роман, ние, како читатели, не можеме, а да не се приклониме кон своевидна **амнестија на Минотаурот**, дополнително актуелизиран, осовременет и доближен до читателот, којшто и самиот е препуштен на акутната (значи, објективно постоечка) пост-комунистичка, транзициска ранливост и „изоставеност“, забораеност во „подрумт“ на капитализмот и историјата!

Наративно вообличената и клучна хипотеза на Господинов укажува на конститутивното значење, што го има сепарационата траума за развојот на човештвото. Радикалната новина на неговата генеричка хипотеза се состои во **наративот на „напуштеноото дете“** како исконски и траен двигател на човековата историја, што навистина е радикално смела, но не и неоснована теза. Токму спротивно на тоа! Таа е романескно продолжување на ноторната (и, во овој случај, наопаку превртена) аксиома на Фројд за постоењето на Едиповиот комплекс, односно, меѓу-генерациското ривалство и непријателство, генеалогски присутно од страна на синовите кон татковците. Така, традицијата на трагичните семејни судири на релацијата татковци и синови, кои најчесто остануваат премолчувани (од малограѓански причини), во овој „минотаурски“ роман на Господинов, добива дополнителен, не помалку потресен, облик – со таа разлика, што (овојпат) татковците се поставени во улогата на оние (канибали), што се хранат со сопствените деца (синови).

Од друга страна, она што за „Природен роман“ се јавните ВЦ, клозети, ќенефи – тоа, во „Физика на тагата“ се подрумот и неговиот (митски) корелат – лавиринтот – имено, повластени **хронотопи**, на неофицијалниот пара-живот и парасвет, хтонски (забранети) места, лиминални простори, „злокобни“ посредници меѓу овој и оној свет. При тоа, не треба да се заборава фактот, дека, во своите елаборации за делотворните механизми на несвесното, Фројд ја употребува токму метафората на подрумот, како наше повластено, скришно место, во кое постојано се одлагаат и сокриваат непожелните содржини на несвесното.

Заедно со топосот на подрумот, како просторна сигнатура на несвесното, во романот на Господинов фигурира уште една, граматички

ирегуларно изведена, сигнатура за персоналната подвоеност на човекот (меѓу свесното и несвесното).

Опсесивното (и циклично изразено) присуство на фразата „Јас сме“ не е само граматички „престап“, за првпат, виден во овој роман, туку, и значаен индикатор на парадоксалната идеологема, што го обрабува херменевтичкиот принцип на Господинов.

Самиот Господинов признава, дека „иако граматички погрешно, ова решение натаму останува семантички точно“, засилувајќи го токму емпатичното удвојување, како наративен аксиом, но исто така и структурата на лавиринтот (во романот, на моменти, заменет со неговиот современ пандан, подрумот), како симбол/потврда за несовладливата, когнитивна темнина во нашите животи. Отаде, „Јас сме“ воедно е равенка, во која се едначат детето и Минотаурот, внукот и дедото, сите ние, кои сме архетипски раслоени, емпатично удвоени „јас“-тва.

Вообичаено претставен во литературата, како застрашувачки и канибалски лик, Минотаурот кај Господинов доживува необична и сосем неочекувана рехабилитација, за сметка на острата критика на хипокризијата на човештвото, кое, со чинот на претворање на своите **жртви во Чудовишта**, себеси бесрамно се амнестира:

„Како деца во седумдесеттите кога бевме непослушни, нè заклучуваа во темница, во подрумот и тогаш разбираш што значи да си Минотаур. Често го правиме тоа, ги претвораме во чудовишта сопствените жртви, оние кои самите сме ги понижиле и повредиле. Митологиите и идеологиите немаат емпатија. Можеби, во новото време, бегалците и мигрантите се новите Минотаури“.

Отаде, неминовен станува заклучокот, дека станува збор за одбранбен механизам, познат под името „рационализација“ (себе-оправдување), при што, во конкретно дадениот пример, претворањето на детето во чудовиште служи токму за тоа да го прикриеме гревот од нивното напуштање и да ја отргнеме емпатијата од нив.

Според мислењето на германскиот критичар Јоханес Штик, Господинов не настојува само да ја зајакне меѓусебната емпатија кај луѓето, ами, неа да ја прошири „кон сите живи суштества, кои се способни за болка и тага.“

Минотаурот, бидувајќи обележан и казнет со својата двојност: половина човек, половина бик – е еклатантен пример за пословичниот третман на бестијалноста како (морално) субверзивна, односно, **(визуелно) гротескна Другост**, што иманентно му се заканува на поредокот. Минотаурот е илустрација и пример за “внатрешниот“ друг (чија позиција

на изопштеност и абјектност е споредлива со онаа на Грегор Самса од Франц. Кафка), Минотаурот е исто така и пример за „странец на себеси“ (со зборовите на Јулија Кристева), туѓинец неприфатлив дури и за самиот себеси, заточеник на сопственото минато и прародителскиот грев на прелјубата, сторен во „негово“ име, уште пред тој и да се роди.

Што се однесува до насловниот **феномен на тагата**, евидентно е дека Господинов интуитивно проникнал и расветлил одредени невралгично важни аспекти, кои засегаат огромен број наши современици низ светот денес. Како што посочува неодамна објавената новинска репортажа од угледниот весник „Економист“, по теренски извршеното социолошко истражување, научно е утврдено, дека токму Бугарија (заедно со Романија) се сметаат (доживуваат) како светски „престолнини“ на тагата, односно, **најтажни места во светот!** Отаде, делото на Господинов, кое, испаѓа, дека горе - долу се поклопува со резултатите од ова истражување, може да се гледа и како своевидна, интуитивна потврда на одредени, „објективно“ изразени или ендемски црти, својствени на современото бугарско (или, подобро, балканско) општество и семејство.

„Во бугарското семејство владее една особена **култура на молчењето** по лични теми. Ги познаваме тагите на старите империи, турскиот хузун и португалската саудаде, кои се таги, по сето она, што си го имал, а потем си го загубил. Во таа смисла, бугарската тага е тага по еден свет, кој никогаш не ти припаѓал, но, и покрај тоа, имаме чувство, дека сме го изгубиле“.

Прегнантно и автентичното толкување на тагата од страна на самиот Господинов откриваме и во следнава, меланхолично обоена констатација, проникната со апофатичката мудрост и негативната теологија:

„Тагата е копнеж по нешто, кое не се случило навистина, ненадеен увид, оти животот ти се излизгува низ рацете, дека некои работи никојпат нема да ти се случат, поради цела низа од лични, географски, политички причини“.

Се чини, дека токму оваа тага по незбиднатото, виртуелно изгубеното, трошливото и на временската ерозија изложено постоење, претставува мотивациска подлога за создавањето и вековното опстојување на **комплексот на Ное**. Несопирливата потреба на човештвото да се (себе) складира, архивира, капсулира во разновидни временски капсули (порано, книгите, а денес, Фејсбук, компјутерските дискови и УСБ стиковите), потреба (или, комплекс), Господинов проникливо ја извлекува на виделина во „Физика на тагата“, при тоа именувајќи ја според добро познатиот,

„есхатолошки“ јунак од Библијата. Отаде, не само топосот на подрумот (како хтонски простор), туку и доживотниот процес на складирање (како есхатолошка потреба), претставуваат две лица, манифестно и латентно, од еден ист проблем: историската акумулација на стравот и архетипскиот модус на тагата и меланхолијата по изгубениот предмет.

Несомнено е, дека свој (објективен историски) удел во настанокот на „конзерваторско-спасителскиот“ комплекс на Ное, се должи и на апокалиптичниот тон, што владееше како во времето на социјализмот, опседнат со заканите од можна нуклеарна катастрофа (што имал формативно значење за Господинов), но владее и денес, во пост-транзициската епоха (на неговата авторска зрелост), дополнително обременет од глобалните климатски промени, кризата на ресурси и нестивнатиот дух на милитаризам. Кон тоа, од своја страна, се приклучува општото чувство на несигурност и ефемерно траење, особено присутно ширум ендемски нестабилниот Балкан. Сепак, она што ѝ дава печат на оригиналност и комичност на уметничката изведба на Господинов, е неговиот пристап и (црно) хуморната дистанца кон хроничното, политичко производство на апокалипси, како и употребата на саркастичен тон, што укажува, дека човекот е принуден постојано „да тренира“ (за некоја идна хипотетична катастрофа).

Комплексот на Ное, во прозата на Господинов, се провлекува уште од „Природен роман“, во погоре цитираниот извод за „книгата како (старозаветен) ковчег“ и демонска капсула на мртви гласови. Само книгата е вечна и е идеален медиум за складирање, наспроти трошноста на човековите градби, општества, историски системи.

Една од препознатливите наративни стратегии во прозата на Господинов, секако, претставува употребата, поточно, изборот на **прво лице еднина** (Јас форма) како доминантна раскажувачка перспектива.

Овој тип на нарација, како што своевремено интригантно препознал и Ролан Барт, „лошо се согласува со алгебрата на некаков ред“. Употребата на прво лице (во литературата) е своевиден, егзистенцијален индикатор, бидејќи, првото лице, всушност, е лице на криза, набиено со тешко совладлива густина. Во едно од своите интервјуа, Господинов тврди, дека употребата на прво лице во раскажувањето за него самиот воедно осигурува своевидна егзистенцијална потврда, дека, тој (сè уште или сепак) е жив!

Втората дистинктивна одлика на наративниот модел на Господинов претставува изборот на **дете како раскажувач**, или, свесно одбраната детска перцепција (доживување, опис и толкување) на светот. Пословичната

невиноста на детството, при тоа, како идеално да се врамува во самата „невиноста“ (иницијалност), што ја подразбира уметничкиот чин, со своето постојано ново, иновантно исходиште.

„Детството и младоста се полни со глаголи. Никогаш не можеш да седиш мирен“.

Гледната точка на дете е омилен (стилоген) инструмент на повеќе автори од светската литература (меѓу нив и Гинтер Грас, во незаборавниот „Лимен барабан“). Постапката на инфантилизација свесно ја менува и очудува авторската перспектива, му погодува на „воздигнувањето“ на загатката, не само како доминантен когнитивен пристап, туку и како извонредно алиби за (нежно) „изместената“ проекција на стварноста. Таа воедно придонесува за јакнење на авторовата емпатија, а познато е дека Господинов (како ретко кој друг автор) е склон да го потенцира клучното значење на емпатијата за уметничкото творештво.

Присуството на **мета-наративни елементи** во делата на Господинов е третата дистинктивна црта на неговото писмо, откривајќи ги, при тоа, и специфичните авторски афинитети, кон препознатливи интертекстуални предлошки (во прв ред, култниот Хорхе Л. Борхес, со неговата топологија на лавиринтот и апсолутната книга, на пример). Проникнувањето во самиот чин на авторска себе-анализа (или, во стапиците на творечката филозофија), вклучително, и самиот обликотворен пристап, е изведено на ретко допадлив (и приемчив) начин, со примена на разновидни досетки и јазични игри, што неосетно, непринудено и лежерно го „завлекуваат“ читателот во магијата на својот, авторефлексивен вител.

Така, на пример, во самиот роман, писателот е спореден со „гол полжав, кој ползи во непознат правец и зад себе ја остава својата трага од зборови...што за неког би можела да се покаже лековита за неговиот чир. Но, ретко кога, и за неговиот сопствен“.

Прозата на Господинов (како и неговата, метафизички обоена лирика), како четврта своја дистинктивна одлика, го откриваат постоењето на посебен респект и личната вдахновеност од филозофијата на претсократовците, односно, нивните загадочни формулизи (недофатливоста на) реалноста и светот. Уште повеќе, во „Физика на тагата“, Господинов отворено признава, дека самиот тој, како автор, всушност, трага по „**квантната физика на литературата**“ (и на читањето), по онтолошките тајни на интригантната, меѓусебна зависност меѓу набљудувачот и предметот. Квантната природа на литературата, во овој контекст, се однесува, исто така, на препознавањето на конститутивната улога, што ја имаат неслученото и нераскажаното, односно, на превреднувањето на

негативниот модел на идентификација.

Склоноста на Господинов кон искажување **на апофатички вистини** и употреба на парадоксална реторика, е присутна не само во неговите литературни дела, туку и во не-фикционалните, а, сепак, подеднакво инспиративни, интервјуа:

„Најдолго траат оние револуции, што не се случиле“, вели писателот, кон тоа додавајќи го следново: „Мислам дека нештата кои не ни се случиле во реалноста, се од поголемо значење за нас, од оние што ни се имаат случено“ (Господинов, 2007)

Отаде, макар тие биле и пригодни, не треба да се запостават ниту бројните **интервјуа** на Господинов, кои претставуваат значајни и инвентивни дополнувања, во врска со поетиката на неговите, „тврдо“ уметнички книги. Така, во едно од поновите интервјуа, најпреведуваниот бугарски автор признава, оти пишувањето го смета за вид „екстремна професија“, поради фактот, што „влегувањето од едно тело во друго, што го практикува литературата, е исто така вид екстремност“, која (штетно) се одразува врз здравјето, крвкоста и ранливоста на писателот (како што тоа впрочем на своите поклоници им го прават останатите екстремни спортови).

Потврда за ова мислење, дава и следниот извадок од интервју, дадено за еден од најпопуларните македонски портали:

„Човекот навистина е емигрант од **единствената таковина** што ја има – таа од детството. Тој разбира со годините, дека минатото, на кое со носталгија се сеќава, **не е место, туку време**“ (Господинов, 2016).

Читајќи за ова особено (национално предодредено) толкување на тагата кај Господинов, си припомнуваме на Светлана Бојм и нејзината капитална книга „Иднината на носталгијата“ (објавена 2001 г), во којашто станува збор за постоењето на ткн. **„рефлексивна“ носталгија**, имено, носталгија по нешто, кое нужно не мора објективно (во конкретна форма) да постоело во минатото. Во контекстот на своето поимање и толкување на носталгијата, како феномен особено значаен и застапен во словенските литератури, Бојм, и самата, го апострофира и временскиот (а не само вообичаениот, спацијален) аспект на носталгијата.

Дополнителен аргумент за трајниот печат на носталгијата кон не-збиднатото во творештвото на Господинов, претставува и неговата лирика, суптилно проткаена со копнежот по трансцендентното (време - простор). Овде ќе цитираме еден понов запис на Господинов, што, на вистински начин, ја доловува вредноста на специфичниот, „деридијански“ зачин, што ја истакнува особената вредност на отсутното, оностраното, онојазичното

искуство на човекот во светот:

„Онаму, кадешто не сме
Не за патувањето, ами за копнежот
Не за пристигнувањето, ами за заминувањето
Не за географијата, ами отаде неа,
географијата на оностраното
За она тука на телата, и она таму на јазикот,
За она другаде (друг ад е)
Каде еден ден ќе пристигнеме“

На крајот, уште неколку назнаки како заклучок.

Врсник на гласовитата, последна револуција во 20 век, хипи револуцијата, Господинов само што наполни 51 година живот. Неговото писмо, меѓутоа, и натаму оддишува со неколку ретки и темелни квалитети: (перцептивната) свежест, несмаленото, речиси, детско љубопиство, несекојдневната асоцијативна дарба, духовната отвореност, живоста, (божемната) едноставност и високиот, експериментален набој, зачинети со луциден хумор, жизнерадосност, но, и топла емпатија, сензибилност и (неизбежно присутната, но суптилна) меланхолија.

Неговиот „Природен роман“ (благодарение на извонредниот креативен превод на афирмираниот македонски поет Никола Мациров), уште пред дваесет години, стана составен дел и од моите предавања и семинари, што ги водам на групата за ОКК. Притоа, студентите вообичаено реагираат со неподелени симпатии и радосни насмевки, како што и јас, самата, секојпат одново, со задоволство, „успевам“ да се изненадам од маестралните расправи во овој неголем роман, што се вртат околу само навидум презривите теми на нашето секојдневие (бракот, разводот, физиолошкото празнење на телата, детството, мувите и сл)...

Кога во бугарските книжарници се појави, „Физика на тагата“, се погоди така, и самата да престојувам во Софија, така што книгата ја пронајдов во истиот миг. Романот го читав изворно, во оригинал, на бугарски јазик, и, не без извесна мака, но речиси не ме изненади, туку ме израдува податокот, што ова необично дело доста бргу ги стекна симпатиите на читателите ширум светот, а, при тоа, беше наградено повеќе домашни и странски признанија како: роман на годината во Бугарија, швајцарската награда „Јан Михалски“, или, успеа се најде во финалето на (дури) 7 престижни награди во Европа и САД (меѓу кои и италијанската Premio Strega Europeo или наградата на Американскиот ПЕН). Во текот на 2018 г, благодарение на писателската стипендија New York Public Library,

Господинов подолго време престојуваше во Њујорк, додека од јануари до јуни 2019 г. ќе ја добие и писателска резиденција во Цирих. Како посебен впечаток, што го издвојува од рамките на својот резиденцијален престој во Њујорк, Господинов го истакнува имено „усетот за пространство, добронамерноста, отвореноста во литературата за сите“. Во текот на 2022 г., Господинов повторно остварува подолг студиски престој во Њујорк.

Кога се има предвид блазираната и пребирлива книжевна јавност во Европа, (која е, по сопствено признание) безмалку „колонизирана“ од англосаксонските влијанија, оваа егзалтирана реакција и широка рецепција (со преводи во Германија, Шпанија, Италија, Полска, Франција, САД, Србија, Хрватска), каква што доживува Георги Господинов, ширум Европа и САД, е вистинска реткост и попрво исклучок, посебно за автор и дело, што доаѓаат од (сè уште) зафрлениот Балкан.

Да дополниме кон тоа, дека, по повод објавувањето на „Физика на тагата“ во превод (*Physics of Sorrow*, *Fisica della malinconia*, *Physik der Schwermut*, *Fizyka smutku*, *Fizika tuge*, *Huznun Fizigi*), до сега низ Европа се одржани и неколку занимливи дебати (во Германија, Португалија, Италија), а кои, за разлика од маркетиншки пригодните промоции (во Турција, Чешка, САД и др.), инсистираат на далеку поамбициозен аналитички пристап кон самото дело и неговиот автор ...

Присуството на Господинов во културниот простор на Македонија, се чини, соодветно „покриено“, не само во матичната област на книжевноста како уметност – туку и во интердисциплинарните и гранични подрачја на театарот, анимираниот филм и ликовната уметност (не исклучувајќи ги при тоа и десетината значајни, авторски интервјуа, дадени за македонските медиуми и портали, од областа на културата). Секако, во блиска иднина, покрај тоа, нам, во Македонија, ни претстои предизвикот (нималку лесен или едноставен), за споредбено проучување и толкување на Господинов, во рамките на компетентната, академска критика и книжевна наука во Македонија. Ова особено, кога се има предвид, дека помеѓу канонската песна на Константин Миладинов „Т’га за Југ“ (денес, веќе хедонистички прекодирана и трајно оживеана како назив на омиленото вино) и „Физика на тагата“ од Георги Господинов (иако создавани во историски распон од околу еден век), однатре „се оцртува“ невидливиот, но мошне значаен лак на ендемската, словенска тага и тегобност, што нив природно ги обединува (макар, некојпат била пресоблечена во карневалската ведрина на Георги Господинов).

Литература

- Бојациевска, М. 2015. „Роман, кој изобилува со почетоци“. *Наше ѝисмо*, бр. 79-80, 65-66 („Господинов, како секој голем романописец ги става одново под прашање границите и можностите на неговиот жанр. Како евозможен романот денес, кога трагичното ни е одземено?“)
- Војм, S. 2005. *Budućnost nostalgije*, Beograd: Geopoetika.
- Господинов, Г. 2016. Бегството од зборовите е лесно (осум песни), Окно, <https://okno.mk/node/56999> /(пристапено на 13. 3 2018)
- <https://daily.mk/vesti/najznachajniot-sovremen-bugarski-pisatel-georgi-gospodinov/>- (пристапено на 20. 8 2018)
- Господинов, Г. 2007. “Во моите книги му се доверувам на сочувствителниот човек” (интервју). *Tea модерна*, 12 септември 2007 .
- “Георги Господинов ја прими наградата „Прозарт“ со зборовите дека и најличните приказни се универзални”.// <https://www.mkd.mk/kultura/knizhevnost/georgi-gospodinov-ja-primi-nagrada-prozart-so-zborovite-deka-i-najlichnite> // пристапено на 20. 9. 2018
- Господинов, Г. Лозанов, Г. 2016. *Следобедът на една идеологија*, София: Софјиска градска художествена галерија, 2016 г.
- Господинов, Г. 2013. *Физика на тџгата*, София: ИК Жанет 45.
- Господинов, Г. 2016.“Во Бугарија нема да ми веруваат колку публика имам во Македонија”. <https://a1on.mk/archives/540773>
- “Најзначајниот современ бугарски писател Георги Господинов утре во Скопје”, <https://a1on.mk/archives/539373>
- Господинов, Г. 2012. „Книгата како хартија од вредност“. <https://okno.mk/node/22295> (26.9.2012 год)
- Господинов, Г. 2017. “Стравот е основната причина за пишување”. <https://off.net.mk/bookbox/georgi-gospodinov-stravot-e-osnovnata-prichina-za-pishuvanje>.
- Jergović, M. 2018. Bugarski kino pred kojim je Alaina Delona 40 godina čekala zaručnica. <https://www.jutarnji.hr/komentari/pise-miljenko-jergovic-bugarski-kino-pred-kojim-je-alaina-delona-40-godina-cekala-zarucnica/7883634/>